

K İ T A P İ N C E L E M E S İ

Prof. Dr. CEMAL MIHÇIOĞLU
«DAHA İYİ BİR KAMU HİZMETİ İÇİN»
Siyasal Bilgiler Fakültesi Üzerinde Bir Araştırma

Doç. Dr. İnal Cem AŞKUN
Ass. Sinan BOZOK

Siyasal Bilgiler Fakültesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. CEMAL MIHÇIOĞLU, Türkiye'deki yüksek öğrenim kurumları içinde, çeşitli yönleriyle Siyasal Bilgiler Fakültesinin durumunu ele alan ve adı geçen fakülterin başarısını bazı istatistiksel verilerle ortaya koymaya çalışan bir araştırmayı, incelememize konu olan yayın başlığı ile 1972 yılı içinde yayımlamıştır. Yazar bu çalışmasıyla bir yandan SBF mezunlarının hayattaki başarılarına ilişkin birtakım verileri kendi açısından yorumlarken, diğer yandan da ileri sürdüğü «başarı» savıyla, doğrudan doğruya SBF'deki eğitimin rolünü ortaya koyma çabası içinde kalmaktadır.

Söz konusu çalışmaya bizlerin ilgisini çeken en önemli husus, araştırmanın SBF'nin kapsamı dışına çıkıp, başka yüksek öğrenim kurumları ve bu arada İktisadi ve Ticari İlimler Akademileri ile bazı karşılaştırmalar yapılması yoluna gidilerek, SBF dışındaki diğer yüksek öğretim kurumlarının bir bakıma bu fakülteden düşük bir başarı düzeyinde çalıştıkları izleniminin yaratılması eğiliminin gösterilmesidir.

Bilimsel araştırmaların amacı ve araştırmacıların görevi, ele aldıkları konu ya da sorunlara **yansız** (objektif) açılardan bakmak ve sonuçlara bu yollardan ulaşmaktır. SBF üzerine yapılan söz ko-

nusu arařtırmayı incelerken alıřılıřmış yayın inceleme tutumunu bırakıp, bir «analiz ve deęerleme» çabası içine girmemize yol açan temel dűřünce, sűzünü ettiđimiz **yansız bakıř açısını** kendi yűnűműzden arařtırmaya kazandırmaktır. Bunu yapabildiđimiz derecede arařtırmanın deęerinin artacađı inancını tařıtmaktayız. **En azından bizlere bűyle bir fırsatı hazırlayan yayının yazarına, burada űnceden teřekkűr etmeyi kariyer adamlıđının bařlıca geređi saymaktayız.**

T A N I T M A

SBF yayınları arasında yer alan bu arařtırma yayını 400 sayfa gibi, bűyle bir çalıřma için oldukça geniř kapsamlı ve ayrıntılı űzellik tařıtmaktadır. Tűrkiye’de yűksek űđrenimde yapılması beklenen deđiřiklik ve planlamanın hemen űncesinde yayınlanması, kitabın bu konuda yapılmıř en geniř arařtırma olmasının yanı sıra, daha bařka yűnlerden de űnem kazanmasına yol açmıřtır.

Kitabın konusu olan arařtırma, «ok genel bir anlatımla, Siyasal Bilgiler Fakűltesinin bir űđretim kurumu olarak gűrevini yerine getirmedeki etkinlik derecesini...» (s.9) ortaya koyma amacını gűtmektedir.

Bir bakıma SBF ile ilgili kiřiler için űnemli bir kaynak olmasının yanında, űteden beri aynı konu ve alanlarda eđitim yaptıđı veya aynı istihdam alanlarına yűneldiđi bilinen diđer fakűlte, akademi ve yűksek okulların ilgililerine bu rekabet içindeki gűreli (nisbű) yerlerini gűstermek istemesi ile de űnem kazanmaktadır,

Yukarıda belirtilen iki amaçla arařtırmanın yapısı dűzenlenmiř ve sonuçlar incelenmiřtir. Bu yapı ű ana bűlűmden oluřmaktadır:

1 — Birinci bűlűm, 1965 yılından başlayarak 1970 yılına kadar yapılan memuriyet yarışma sınavları hakkında ilgili kurumlardaki dosyalardan toplanan bilgileri kapsamaktadır.

2 — İkinci bűlűm, memuriyet yarıřma sınavlarını yapan jűri űyelerine uygulanan bir ankete iliřkin bulunmaktadır. Sűz konusu ankette SBF mezunları ve onların çeřitli disiplinlerdeki yetiřkinlik dűzeyleri hakkında űyelerin dűřűnceleri sorulmakta ve SBF mezunları ile diđer yűksek űđretim kurumları mezunları arasında karřılařtırma yapmaları istenmektedir.

3 — űűncű bűlűm ise memuriyet yarıřma sınavlarını kaza-

nan SBF mezunlarına uygulanan bir anketin sonuçlarından oluşmaktadır.

Araştırmanın yapısını oluşturan bu üç bölümde toplanan veriler ile bunların değerlemeleri ve yorumları, inceleme konusu yaptığımız kitabın şu bölümlerini kapsamaktadır.

Birinci bölümde araştırmanın amacı, yapısı ve yöntemi anlatılmakta ve bu konudaki gözlemler sunulmaktadır.

İkinci bölüm, yüksek öğretim kurumlarının memuriyet yarışma sınavlarındaki görelî (nisbî) başarı durumlarını ortaya koymaktadır. Söz konusu başarı durumları yıllara, sınav kategorilerine, mezunların aldıkları derecelere, sınav jürilerinin bileşimine, adayların kız ve erkek olmalarına göre ayrı ayrı incelenmiş, ayrıca yorumları da yapılmıştır. Benzer konularda eğitim yapan kurumların karşılaştırılması bakımından adı geçen bölüm, araştırmanın en önemli bölümü olmaktadır. Yine bu bölüm içinde yarışma sınavlarını yapan SBF'li jüriye ilişkin yaygın bir inanışın doğruluk derecesi de ölçülmek istenmiştir. Jürilerin bileşimleriyle ilgili birtakım verilerden hareket edilerek, jüri bileşiminin sınav sonuçlarını etkilediği inancının doğruluğu ölçülmüş ve jürilerin **tarafsız** bir tutum gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Kitabın üçüncü bölümü, jüri üyelerinin doldurdukları anketlerden toplanan veriler üzerine kurulmuştur. Bu vergilerden, jüri üyelerinin yargılarında, SBF mezunlarının bilgi, kişilik, yeterli ve yetersiz görüldükleri alanlar, beğenilen ve beğenilmeyen ortak yönleri bakımından nasıl yer tuttıkları ortaya konmaktadır. Bu bölümde ayrıca, yine jüri üyelerince SBF mezunları ile diğer yüksek öğrenim kurumları mezunları arasında yapılan karşılaştırma sonuçları açıklanmaktadır.

Kitabın 4, 5 ve 6. bölümleri tüm olarak SBF öğretim düzeni, eğitim dışı faaliyetleri ve SBF'lilerin ideolojik eğilimleri üzerine değerlendirmeleri kapsamaktadır. Bu bölümler özellikle SBF'nin öğretim üye ve yöneticileri için iyi bir bilgi kaynağı olma niteliği taşımaktadır.

Bundan sonraki bölümde yalnız SBF'liler için değil, hemen herkesin ilgisini çekebilecek bir konu olarak ele alınabilecek, memuriyet yarışma sınavlarının değerlendirilmesi yapılmaktadır. Söz konusu değerlendirme gerek sınav kazanan SBF mezunlarına, gerek jüri üyelerine uygulanan anketlerden elde edilen verilere dayanmaktadır.

Kitabın son iki bölümünde ise sınav kazanan SBF mezunlarının toplumsal, ekonomik kökenleri ile fakülte içi ve öncesi eğitim düzeyleri ile ilgili bir çalışma yapılmıştır. Türkiye'deki orta, yüksek öğretim ve iş hayatı bağlantılarını kurması bakımından aslında bu bölüm görüldüğünden çok daha önem taşımaktadır. Daha sonra bu konuya tekrar dönüp, araştırmacının yargılarının yanı sıra, biz de konuya ilişkin yargılarımızı belirtmeye çalışacağız.

Elimizdeki kitabın, daha doğrusu araştırma sonuçlarının, daha iyi anlaşılabilmesi için yukarıda kısaca tanıtmaya çaba gösterdiğimiz önemli bölümlerini tek tek ele alarak incelemeyi yerinde bulmaktayız.

ANALİZ VE DEĞERLEME

Kitabın birinci bölümü, bir araştırmanın klasik biçimdeki amaç yapısı ve yöntemini açıklamaktadır. Bu bölümde sunulan verilerin ayrıntılı olması okuyucuyu tatmin edecek niteliktedir.

Eserin bir araştırma yöntemini ve sonuçlarını kapsamı bakımından bu bölümün en eksik görülen yanı, amaçlar ile kullanılacak yöntem arasında bağıntının kurulamamış olmasıdır. Hatta denilebilir ki, kitabın hemen hemen bütününde söz konusu amaç-yöntem bağıntısına yer verilmemiştir. Bugün için modern anlamda yapılan araştırmaların aşağı yukarı hepsinde vazgeçilmez unsur olan bu amaç-yöntem ikilisinin en başta ve hiçbir yanılgıya meydan vermeyecek biçimde sunulması gerekirdi. Öte yandan kullanılan yöntemlerle hiçbir zaman bütün değişkenleri birden kontrollü olarak inceleyemeyeceğimize göre, bu yöntemlerin ve istatistiksel analizlerin hangi varsayımlar altında yürütüldüğünün açıklanması, bilimsellik iddiasını taşıyan araştırmalarda uyulacak kuralların başında gelmektedir.

Nitekim eserde, SBF mezunlarının oransal başarı durumlarının ölçülmesinde kullanılan yöntemler, bu tür bir davranıştan uzak olarak doğrudan doğruya sunulmakta ve yöntemin neden tercih edildiği, varsayımların neler olduğu belirtilmemektedir.

Bu konuda ortaya çıkan veya çıkabilecek aksaklıkları araştırmanın diğer bölümleri ile ilgili incelememizde daha somut olarak sunmaya çalışacağız.

Kitabın ikinci bölümü, memuriyet yarışma sınavlarındaki başarı durumunun ölçülmesi ile ilgili veri ve analizleri kapsamaktadır. Yazarın deyişi ile «... sınavlara katılan diğer öğretim kurumlarıyla karşılaştırmalar yapmadan... (s. 43)» başarı durumunun değerlendirilmesi mümkün olmamaktadır.

Bu amaçla, 1965-1970 yılları arasında yapılmış olan 256 yarışma sınavı incelenerek, söz konusu her yüksek öğretim kurumundan sınavlara girenlerin ne kadarının sınav kazandığı ilgili öğretim kurumunun oransal bir başarı ölçütü olarak nitelendirilmiştir. Bunun yanında ayrıca, bir yüksek öğretim kurumu mezunlarından memuriyet yarışma sınavı kazananların sayısının tüm sınav kazananlara oranı da ikinci bir başarı ölçütü olarak belirtilmiştir.

Böyle bir analizin sonucu kitapta 14 numaralı çizelgede gösterilmiştir. Olaya bu derece kolay bir analiz yolu ile bakmak, her ne kadar çözümü kolaylaştırmakta ise de, araştırmanın ileri sürülen amaçları bakımından sakıncalı olabilmektedir.

Dikkat edilmesi gereken ilk nokta, bu araştırma kapsamına alınan 256 memuriyet sınavının sadece SBF mezunlarının aday olarak katıldıkları sınavlar olduğudur. Gerçekte, bilgi toplanan sınav sayısının bunun üstünde olduğu kitapta açıklanmakta, ancak söz konusu sınavlar için «... araştırmanın amacı bakımından -daha doğrusu Fakültemiz yönünden herhangi bir anlam taşımadığı için dikkate alınmadı ... (s. 20)» denilmektedir. Araştırma yalnızca SBF mezunlarının yöneldiği istihdam alanı içinde, diğer öğretim kurumları mezunlarına oranla ne kadar başarılı olduklarını ölçmek için yapıldığı takdirde, kullandığı böyle bir yaklaşımın doğru olduğu kabul edilebilir. Ancak ne var ki, araştırmacının bu sonuçlardan birtakım genellemelere giderek, mezunları SBF mezunlarının katıldığı memuriyet yarışma sınavlarına katılan yüksek öğretim kurumlarının SBF ile birlikte her konuda birbirlerine olan üstünlüklerini ölçmeye çaba göstermesi dayanaksız kalmaktadır. Öte yandan, araştırmacının yalnız kamu kesimi içinde böyle bir ölçmeye girildiğini ileri sürmesi de olanaksızdır. Çünkü, kamu kesiminde yapılmış sınavların hepsi araştırma kapsamına alınmadığı gibi, kamu kesiminin kurumları içinde bulunmayan bazı kurumların açtıkları sınavlar da araştırma kapsamına alınmıştır. Bu durumda, istatistiksel olarak ilk bakışta beliren amaca uygun bir araştırma yöntemi kurmak ve kurumların oransal (nisbî) başarı derecelerini ölçmek yanlış olur.

Yine araştırmada istatistik kurallarının gerektirdiği tarafsızlığı bozabilecek bir nitelik gösteren ikinci bir husus ise; araştırma kapsamına alınan bazı sınavların, bu sınavları aan kurumların niteliği gereğince, büyük çoğunlukla SBF mezunlarını memuriyete alan veya almak zorunda olan kurumlarca açılan sınavlar olduğudur. Bu tür sınavlara örnek olarak, İçişleri Bakanlığı Maiyet Memurluğu sınavları, Dışışleri Bakanlığı meslek memurluğu sınavları v.b., verilebilir. Böyle sınavlar araştırma kapsamına alındığında, başarı lt (kıstası) olarak bize sunulan bir okuldan sınav kazananların tüm kazananlara oranı yanlış sonuçlar verebilir.

Burada, biraz önce belirttiğimiz bir nokta üzerinde tekrar durmak gerekir. Araştırma tekniği bakımından eleştirdiğimiz konular, kitapta belirtilen amaçlarla, kullanılan teknikler ve varılan sonuçlar arasında uyumsuzluk nedeni ile ortaya çıkmaktadır. Yine hemen hatırlatalım ki, araştırmanın amacı yalnızca SBF'nin kendi istihdam alanı içinde başarı durumunun llmesi ise, bu takdirde diğer ğretim kurumlarından SBF'nin üstünlüğünün bu açıdan genelleştirilmesi hem amaçtan sapma niteliği taşımakta, hem de yanlış fikirler vermektedir.

Böyle bir genellemeyi yapabilmek için, aslında aşağıdaki varsayımların yapılmış olması gerekir :

1 — Karşılaştırılan ğretim kurumlarının istihdam alanları tamamen birbirinin aynıdır ve mezunları bu alanlarda tam bir rekabet halindedir.

2 — Araştırma kapsamına alınan sınavlar, ilgili okulların mezunlarını ve okulların eğitim kalitesini tarafsız olarak lme niteliğine sahiptir. Bu iki varsayım, her ne kadar araştırmada açıkça belirtilmemişse de, varılan sonuçlardan bu varsayımların yapıldığını kabul etmek zorunluluğu çıkmaktadır. Çünkü, incelediğimiz ikinci bölümün özetinde, yüksek ğretim kurumları arasındaki ğretim ve ğrenci kalitesi üzerinde bu tür genellemelere yer verilmiştir.

Halbuki aslında, yukarıda belirttiğimiz iki varsayımın da böyle bir araştırma için yapılamayacağını burada belirtmek yerinde olur. şyleki; araştırmanın yapıldığı 1965-1970 döneminde SBF'den 1345 kişi mezun olmuş ve bunlar açılan sınavlara toplam olarak 2465 müracaatta bulunmuşlardır. Daha açık bir deyişle, hemen hemen bütün SBF mezunları için bu memuriyetler en önde gelen is-

tihtam yerleridir. Öte yandan aynı dönem içinde 1334 mezun veren Eskişehir İ.T.İ. Akademisinden bu sınavlara müracaat toplamı yalnızca 268 olmuştur. Bunun anlamı, SBF için birinci derecede istihdam alanı olan görevler, Akademiler yönünden başta gelen istihdam alanları olmamaktadır. Bu durumda birinci varsayımın kabulü imkânsızlaşmaktadır.

İkinci varsayıma gelince, bunun da pek geçerli bir varsayım olamayacağı kanısını taşımaktayız. Araştırma yönetimini ve analiz yollarını eleştirirken söz konusu varsayımın geçersiz olduğuna bir yönüyle değinmiştik. Öte yandan böyle bir varsayımda bulunabilmek için yarışma sınavları jürilerinin tarafsızlığı önemli bir dayanak noktası olmaktadır. Jürilerin bu durumuna ilişkin bir analiz, aşağıda araştırmanın ikinci bölümünün ele alınışında yapılmıştır.

Araştırmada sınavları yapan jürilerin bileşimlerinin sonuçları etkileyip, etkilemediği ayrı olarak incelenmektedir. «İşte bu gibi görüşlerin gerçeğe uygunluk derecesini bilimsel bir yöntemle ortaya koymak amacı ile... (s. 79)» bu ilişki araştırılmıştır. ÇİZELGE-33 (s. 82) bu konuda araştırmanın sonuca vardığı verileri özetlemektedir. Araştırmacı söz konusu çizelgeye «bakarak» vardığı yargılarında, jüri üyelerinin taraf tutmaları şüphesini uyandıracak bir sonuca ulaşamayacağı görüşündedir. Biz bu konuda, ÇİZELGE-33 den hareket ederek, başarı durumlarını ölçmek üzere yeni bir tablo düzenlemiş bulunmaktayız. Sonuçları etkileyen iki değişken ya da faktör olduğunu varsayabiliriz. Bunlardan birisi, sınava girenlerin mezun oldukları okullardaki eğitim düzeyi, diğeri ise girdikleri sınavlardaki jürilerin bileşimi ve buna bağlı tutumlarıdır.

Araştırmada, mezunların başarı durumlarını değişik jüri bileşimlerinde ölçmek için her okulun mezunlarından sınava katılanlara göre kazananların oranı kullanılmaktadır. Örneğin, jüri üyelerinin hepsinin SBF'li olduğu sınavlarda, SBF mezunlarından 267 kişi bunlara katılmış ve 96 kişi kazanmıştır. Bu duruma göre başarı oranı % 35.96 olmaktadır. Böyle bir ölçü ile jüri bileşimlerinin sınav sonuçlarını etkilemesi derecesinin ölçülmesi olanaksızdır. Çünkü, yukarıda sonuçları etkilediğini belirttiğimiz iki değişken, okulların eğitim düzeyi ve jürilerin tutumu arasına bir üçüncü değişken katılmakta ve sonuçlar değişmektedir. Böyle bir durumun ortaya çıkma nedeni ise sınavlar sonucunda memuriyete kabul edileceklerin sayısının sınırlı ve belli olmasıdır. Bu nedenle çok sayı-

da mezun veren okulların mezunları yine çok sayıda sınava katılabilir ve kazanan/katılan oranlarını düşürebilir.

Bu sakıncalı durumun düzeltilmesi için katılan kişi sayısı faktörünün aradan çıkarılması gerekir. Nitekim böyle bir durumda, yalnızca her okuldan kazananların tüm kazananlara oranı ile hazırlanan bir tablo aşağıda sunulmaktadır. Bu tablodan açıkça görüldüğü gibi genellikle her okulun mezunları, yine kendi okullarından mezun kişilerin jürilerde çoğunlukta bulunduğu durumlarda en yüksek dereceyi tutturmaktadırlar. Nitekim jüri üyelerinin hepsinin SBF mezunu olduğu sınavlarda SBF mezunları % 66,6 gibi bir derece tutturuken, bu oran jüri üyelerinin çoğunluğunun İTİA mezunu olduğu sınavlarda % 13,9'a düşmektedir.

Her ne kadar yeniden düzenlediğimiz tablo, araştırmanın bu yönünü bir dereceye kadar açıklığa kavuşturmakta ise de, bilimsel yöntem olarak eksiktir. Gerek söz konusu araştırmada, gerek bizim sunduğumuz analizde bilimsellik iddialarını sürdürebilmek için, daha önce belirttiğimiz iki değişkenin bağımsız olduğunu ve sonuçları etkilemediğini istatistiksel yöntemlerle birtakım testler yapıp ortaya koymak gerekir. Nitekim yukarıda düzenlemiş bulunduğumuz tablo, istatistiksel analiz yöntemlerine uygun bir biçimde hazırlanmıştır. Böyle bir yaklaşımla, teorik dayanaklı bir analize gidilebilir. Bu amaçla, konunun çok fazla ayrıntısına girmeden, bir örnek olması için uygulamış bulunduğumuz istatistiksel bir **Ki-Kare Testi** sonucunda yukarıda sözü edilen iki değişkenin bağımsız olduğu varsayımının (hipotezinin) % 99,5 emniyet sınırları içinde reddedildiği sonucuna ulaştık. Başka bir deyişle, sınavlardaki başarıyla, sınava girenlerin bitirdikleri öğretim kurumlarının yanı sıra, sınav jürilerinin bileşimi de etkilemektedir.

İncelediğimiz bölümün sonunda, araştırmacı bu bölümde elde ettiği verilere dayanarak, benzer konularda eğitim yapan yüksek öğrenim kurumları üzerine yargılarını özetlemektedir (s. 92). Sekiz ayrı madde olarak sıralanan bu özette, ilgimizi özellikle çeker, birinci maddede yazar şöyle bir ifade kullanmaktadır :

«... toplam 256 sınavdaki başarı bakımından, çeşitli üniversite fakülteleri ilk sıraları tutmakta, İktisadi ve Ticari İlimler Akademileri sonlarda gelmektedir. Bundan, memleketimizdeki üniversitelerin gerek öğrenci, gerek öğretim kalitesi bakımından Akademi-lerden çok daha üstün oldukları sonucu çıkmaktadır.»

JÜRİNİN BİLEŞİMİ	M E Z U N L A R								Tüm Kazanan
	SBF		İKTİSAT		HUKUK		İTİA		
	Kazanan	%	Kazanan	%	Kazanan	%	Kazanan	%	
Hepsi SBF'li	96	66,6	14	9,7	3	2	31	22	144
Çoğunluk SBF'li	353	50,3	76	10,8	140	20	132	18,8	701
Çoğunluk HUKUK'lu	34	53,1	1	1,5	13	20,3	16	25	64
Çoğunluk İKTİSAT'lı	4	36	5	45	0	0	2	18	11
Çoğunluk İTİA'lı	10	13,9	14	19,4	4	5,5	44	61	72

Jüri Bileşimlerine Göre Mezunların Yarışma Sınavlarını Sayı ve Oran Bakımından Kazanma Durumları.

Biz daha önce, yapılan sınavların bir başarı ölçütü olarak yanlış yorumlanabileceğini ve eksik olduklarını belirtmiştik. Bu sınavların iyi birer ölçüt oldukları kabul edilse bile, söz konusu sonuçlardan Akademi «öğretim kalitesinin» daha düşük olduğu sonucuna nasıl ulaşıldığını anlamak olanağı yoktur. Bilimsellik iddiası taşıyan bir araştırmada, öğretim kalitesinin araştırmada ayrı olarak ele alınıp, ölçümüne çalışılmadan ve elde türsel (spesifik) veriler olmadan, böyle bir genellemeye kolaylıkla gidilmesi, bizler için ciddi bir araştırmanın niteliği ile bağdaştırılamayacak derecede şaşırtıcı olmuştur. Bu tür genellemelerin iyi niyetle yapıldığı kabul edilse bile, araştırmaların bilimsel niteliğini zayıflattığı açıktır. Aynı konuya ileride yeniden dönüleceğinden, burada daha fazla üzerinde durmamayı yerinde bulmaktayız.

Kitabın üçüncü bölümü, memuriyet sınav jürileri üyelerinin ve sınav kazanan SBF mezunlarının bu fakülte mezunlarını değerlendirmelerine ayrılmıştır. Söz konusu değerlendirmeler arasında SBF mezunlarının bilgi durumlarını ölçmek için diğer eğitim kurumları ile karşılaştırmalar yapılmıştır. Bizim de ilgimizi çeken bu konuyu bir parça daha açmakta yarar gördük.

Jüri üyeleri ve SBF mezunları, araştırma kapsamına alınan dokuz yüksek öğretim kurumunu beş ana konuda sıralamaya sokmuşlar ve sonuçlar 124-127 sayfalarda tablolar halinde sunulmuştur. Dikkatimizi çeken nokta, söz konusu yüksek öğretim kurumları mezunlarının iktisat ve işletmecilik bilgileri bakımından sıralanma dereceleri olmuştur. Örneğin, iktisat konularına ders programlarında hemen hemen yok denecek kadar az yer veren Hukuk fakülteleri mezunlarının iktisat bilgilerinin Akademi mezunlarından yüksek' olduğunun kabul edilmesi çok şaşırtıcıdır. Aynı durum işletmecilik bilgisinin değerlendirilmesinde de görülmektedir. Özellikle son yıllarda, ders programlarının büyük bir bölümünü işletmecilik konularına kaydıran İTİA mezunlarına «siz Hukuk mezunları kadar bile işletmecilik konularını bilmiyorsunuz» diyebilmek, iki ihtimalli bir durumu ortaya çıkarmaktadır. Birincisi; jüri üyeleri İ.T.İ. Akademileri mezunlarını yeterince tartacak derecede tecrübe geçirmemişlerdir, bunun için de iyi bir değerlendirme yapamamaktadırlar. İkincisi; jüri üyelerinin ve SBF mezunlarının işletmecilik bilgisi diye ölçtükleri bilgiler, gerçek işletmecilik bilgisi değildir. Son dört, beş yıldır Akademilerin çoğunda yapılan eğitim, kendi yetenekleri çapında, çağımızın işletmecilik eğitimine doğru kay-

dırıldığına göre, ikinci ihtimalin doğru olmasında daha büyük bir gerçek payı olduğu görülmektedir.,

Bu arada şunu da belirtmek yerinde olur ki, sınav kazanan SBF'lilerin aynı konuda yaptıkları değerlemeler daha gerçekçidir. Nitekim onların yaptıkları değerlemelerde, Hukuk mezunlarının işletmecilik bilgilerinin nisbî olarak daha düşük düzeyde olduğu ve buna karşılık ODTÜ İdari İlimler Fakültesi ile bazı Akademilerin mezunlarının biraz daha yüksek düzeyde değerlendirildikleri görülmektedir. Yine de, çağımızın ileri işletmecilik okulları modelinde kurulan ve yalnızca bu konuda çalışmalarını toplayan ODTÜ İdari İlimler Fakültesi mezunlarının nasıl olupta ana eğitim konusu kamu yönetimi olan SBF mezunlarından daha az işletmecilik bilgisine sahip oldukları, çözümü ve anlaşılması hayli güç bir soru olmaktadır.

Araştırmanın yedinci bölümünde, memuriyet yarışma sınavları üzerinde yapılan değerlendirme, sınav kazanma başarısına dayandırılan yargılar açısından önem kazanmaktadır. Şöyle ki, bir yandan kamu kesiminde memuriyet sınavlarına katılan adayların gördükleri yüksek öğrenimin kalitesinde bu sınavlarda gösterdikleri başarı ölçüt alınırken, diğer yandan söz konusu sınavların pek fazla bir anlam taşımadığı, başka deyişle yetersizliği, özellikle bu sınavları kazanan SBF'lilerin anlatımıyla özet olarak şu noktalarda belirtilmektedir (s. 215) :

- 1 — Sınavlar genellikle üniversitelerde yapılan sınavlara benzerdir.
- 2 — Sınavlar muhakemeyi, analiz ve sentez yeteneğini ölçmemektedir.
- 3 — Daha çok hafızaya dayanan, kitabî bilgiler ölçülmektedir.
- 4 — Sınavlarda kişilikle ilgili nitelikler ölçülememektedir.
- 5 — Uzmanlık yerine genel bilgiye öncelik tanınmaktadır.
- 6 — Adayların yetenek ve iş becerileri ölçülmemektedir.

Nitekim sınav kazanan SBF mezunları, bu sınavları bir seçme aracı olarak değerlendirdiklerinde, sınavları «çok iyi» ve «iyi» bulanların sayısı ile «orta» ve «zayıf» bulanların sayısı arasında bir oransal fark bulunmamaktadır. Bu durum, sınavları kazanan SBF mezunlarının en az yarısının bunları iyi bir seçim aracı ola-

rak görmemeleri gözönüne alınır, sınavların başarı ölçütü olması açısından ciddi zayıflıkları bulunduğu gerçeğini ortaya koymaktadır.

Araştırmanın daha önceki bölümlerinde SBF'lilerin katıldıkları sınav jürilerinin tarafsız hareket ettikleri düşüncesinin öne sürüldüğüne değinilmişti. Bu bölümde ise, doğrudan doğruya sınav kazanmış SBF mezunlarının % 44'ünün jürilerin **taraf tutucu** bir eğilim gösterdikleri kanısını göstermeleri, öne sürülen «jüri tarafsızlığı» düşüncesiyle çelişecek bir durumun varlığını ortaya koymaktadır.

Yarışma Sınavı Kazanan SBF'lilerin Toplumsal, Ekonomik ve Eğitsel Kökenleri

Araştırmada memuriyet yarışma sınavlarını kazanan SBF'lilerin toplumsal, ekonomik ve eğitsel kökenleri ile ilgili olarak ulaşılan belli başlı ilginç sonuçlardan bazılarını aşağıdaki şekilde özetlemeyi yararlı bulmaktayız :

- 1 ● Sınav kazanan mezunların büyük çoğunluğu (% 82,43'ü), Fakülteye girmeden önce hayatlarının en uzun dönemini Türkiye'nin en gelişmiş bölgeleri olan İç Anadolu, Marmara ve Ege bölgelerinde geçirmişlerdir. Ayrıca bölgeler içinde de büyük kentler lehine bir dengesizliğin bulunduğu görülmektedir. (s. 261)
- 2 ● SBF mezunlarının seçtikleri en cazip, ilerleme olanakları yüksek ve paralı mesleklere girenler, yetişme olanakları fazla olan coğrafi çevrelerden gelmiştir. (s. 244)
- 3 ● Sınav kazanan SBF mezunları içinde en kalabalık grubu babaları kamu görevlisi olanlar meydana getirmektedir. (s. 261).
- 4 ● Sınav kazanan SBF mezunlarının annelerinin % 70'i tahsil görmüştür. (s. 262).
- 5 ● Mezunların büyük çoğunluğu (% 81,76) orta halli ailelerin çocuklarıdır.
- 6 ● Mezunların % 42,14'ü öğrenimleri sırasında burs ya da kredi almışlardır.
- 7 ● Sınav kazanan SBF mezunlarının büyük çoğunluğu orta öğrenimini daha çok büyük kentlerdeki lise ve kolejlerde

tamamlamışlardır. Mezunların % 65,43'ü Ankara, İstanbul ve İzmir'deki liseleri bitirmişler, geriye kalan % 34,57'si ise Türkiye'nin sosyo-ekonomik bakımından nispeten ileri durumda bulunan 32 ilindeki liselerden gelmiştir. Bu mezunların içinde, büyük çoğunluğunu ülkenin kendilerini Fakülte'de liseye oranla daha başarılı, bu liseleri bitirenlerden hiç kimse yer almamaktadır. (s. 285)

- 8 ● Liseler arasındaki dağılımda belirli liseler lehinde aşırı bir yığılma dikkati çekmektedir. Mezunların % 50,83'ü, ikisi hariç, hepsi Ankara, İstanbul ve İzmir'de bulunan 12 liseden gelmişlerdir. (s. 285)
- 9 ● Sınav kazanan mezunların % 84,59'u ülkenin en gelişmiş bölgeleri olan İç Anadolu, Marmara ve Ege bölgelerindeki liseleri bitirmişlerdir. SBF mezunlarının en fazla rağbet gösterdikleri seçme mesleklerin yarışma sınavlarında başarı gösterenlerin en gelişmiş üç coğrafi bölgede daha da fazla yoğunlaştıkları görülmektedir. (s. 285)
- 10 ● Sınav kazanan SBF mezunlarının % 91,97'lik ezici bir çoğunluğu, liseyi pekiyi ve iyi derece ile bitirmiş, bunların % 63,05'i ortaokul ve lisede devamlı olarak ya da zaman zaman iftihar listelerine geçmişlerdir. Bu da orta öğretimdeki başarı ile memuriyet yarışma sınavlarındaki başarı arasında yakın bir ilişkinin bulunduğunu göstermektedir. (s. 285)
- 11 ● Anket sonuçları, sınav kazanan SBF mezunlarının % 19,80'nin en geri kalmış illerinin oluşturduğu diğer 32 ildeki na karşılık % 28,05'inin lisede Fakülte'dekinden daha başarılı saydıklarını göstermektedir. Bu sonuç SBF'deki öğrenim koşullarının, lisedekinden daha az elverişli olduğunu ortaya koymaktadır. (s. 286)

SBF'nin Öğretim Düzeni Hakkında Mezunların Görüşleri

SBF'nin öğretim düzeni hakkında yarışma sınavı kazanan mezunların görüşleri aşağıdaki noktalarda toplanmaktadır :

- 1 ● Sınav kazanan mezunların % 53,22'si SBF'de gördükleri öğrenimi **yeterli** bulurken, % 46,78'i de **yetersiz** bulmaktadır. Söz konusu **yetersizlik** görüşü Siyasi Şube mezunları arasında % 52,70 oranına çıkmaktadır. s. 140)

- 2 ● Geleneksel öğretim yöntemlerine, özellikle **takrir** usulüne bağlılık, mezunların büyük çapta eleştirisine konu olmuştur. Bu şekildeki öğrenimin devamını isteyen mezunların oranı % 6,19'dur. Mezunların % 93,81'inin SBF öğreniminde **aktif** yöntemlere geçilmesini savunduğu gösterilirken, diğer yandan bu yönde yapılmak istenen köklü değişikliklerin çeşitli nedenlerle gerçekleşemediği de belirtilmektedir. (s. 142-143)
- 3 ● Yabancı dil öğretiminden mezunların % 56,90'nı **yararlanamadıklarını** ifade etmişlerdir. İyi derecede yararlandıklarını belirtenlerin oranı % 3.03'tür. Buradan çıkan sonuç, mezunların % 97'si SBF'de yabancı dil öğretimini **yetersiz** bulmaktadır. (s. 152)
- 4 ● Sınav kazanan SBF mezunlarının % 53,85'i çalışma hayatına atıldıkları zaman kayda değer bir güçlüklerle karşılaşmadıklarını açıklarken, % 46,15'i birtakım güçlükleri gördüklerini belirtmişlerdir. (s. 165)

Yarışma sınavı kazanan SBF'lilerin toplumsal, ekonomik ve eğitsel kökenleri de dikkate alındığında, SBF'nin bir yüksek öğretim kurumu olarak başarı değerlemesi yapılırken, aşağıda ulaştığımız sonuçlar özellikle önem kazanmaktadır :

- 1 ● Yarışma sınavı kazanan SBF mezunları Türkiye'nin en gelişmiş bölgelerindeki yetişmişler ve orta öğrenimlerini Ankara, İstanbul ve İzmir'in en iyi liselerinden ya da yabancı dille eğitim yapan kurumlarında yapmışlardır. Mezuniyet dereceleri «pekiyi» veya «iyi»dir.
- 2 ● Söz konusu mezunlar gelir ve kültür bakımından «iyi» bir aile ortamından gelmişlerdir.
- 3 ● Türkiye'nin genellikle yüksek öğrenim kurumlarına yaygın pasif, geleneksel yöntemleriyle öğretim yapan SBF, bu öğrenciler üzerinde fazla etkili olamamış, bunların çoğunluğu SBF'de kendilerini, geldikleri liselerdekinden daha az elverişli öğrenim koşulları içinde bulmuşlardır.
- 4 ● Yukarıdaki noktaların ışığında, yarışma sınavı kazanan SBF'lilerin bu başarısında SBF'nin payının çok üstünde «diş etkenlerin» rol oynadığı ortaya çıkmaktadır.

ARAŞTIRMANIN İ.T.İ. AKADEMİLERİNE İLİŞKİN SONUÇLARININ DEĞERLEMESİ

Genellikle SBF mezunlarının başarı durumlarının incelenmesinin öngörüldüğü söz konusu araştırmada İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi mezunlarının memuriyet yarışma sınavlarındaki başarı durumlarının da saptanmasına çalışılarak, bu arada bazı yorumların yapılması yoluna da gidilmiştir.

Araştırmada İ.T.İ. Akademilerine ilişkin olarak ulaşılan sonuçları aşağıda iki noktada özetlemek mümkündür :

- 1 — Memuriyet yarışma sınavlarında üniversite mezunları (özellikle SBF'liler) İ.T.İ. Akademileri mezunlarının önünde yer almaktadır. (s. 92)
- 2 — Sınav kazananların tüm kazananlara oranı bakımından SBF'yi İTİA mezunları, onlardan sonra da diğer fakülte mezunları izlemektedir. (s. 92)

İ.T.İ. Akademileri hakkında yukarıdaki sonuçlara ulaşılırken, gerek araştırmanın yapısı ve bilimselliği, gerek Akademilerin yer yer ortaya konan başarıları, hatta yukarıda belirttiğimiz ikinci sonuç noktası ile çelişen ve üzerinde daha önce de durduğumuz şöyle bir **peşin yargı**, «ulaşılan sonuçların» başına konmuş bulunmaktadır :

«Altı yılı kapsayan araştırma döneminde açılan toplam 256 sınavdaki başarı bakımından, çeşitli üniversite fakülteleri ilk sıraları tutmakta, İktisadi ve Ticari İlimler Akademileri sonlarda gelmektedir. Bundan, memleketimizdeki Üniversitelerin gerek öğrenci, gerek öğretim kalitesi bakımından Akademilerden çok daha üstün oldukları sonucu çıkmaktadır.» (s. 92)

İ.T.İ. Akademilerinin durumlarının (amaçları, yapıları, öğrenci kaynakları, öğretim kadroları, vb.) incelenmeden sadece tek taraflı olarak, memuriyet sınavlarındaki birtakım başarı tespitleriyle yukarıdaki sonuca ulaşılması ve araştırmanın birçok yerinde SBF mezunlarının başarılarıyla Akademi mezunlarının başarılarını, birincilerin diğerlerinden oldukça yüksek görünecek şekilde karşılaştırılması, çalışmanın bilimsellik dolayısıyla «objektiflik» iddiasını son derece zayıflatmakta; birinci derecedeki amacı «devlet kadro-

larına memur yetiştirmek» olan bir okulun mezunları, asıl amacı **bu olmayan** Akademi mezunları ile bir tutularak, birincileri **yüceltme** çabası içine düşüldüğü izlenimi yaratılmaktadır.

Sözelimi, 1965-1970 döneminde açılan memuriyet yarışma sınavlarında **en az başarılı** öğretim kurumu olarak tanıtılan Eskişehir İ.T.İ. Akademisi ile **en başarılı** öğretim kurumu olduğu açıklanan SBF'nin durumları araştırmada şu verilere dayandırılmaktadır (s. 45) :

Öğretim Kurumu	Mezun Sayısı Sınavlara Katılan	Sınav Kazanan Mezun Sayısı	Kazanan/Katılan Oranı (%)
S B F	2465	722	29.29
Eskişehir İTİA	268	16	5.97

Yukarıdaki verileri kapsayan cetvelin hemen altında şu ifadeye yer verilmiştir :

«Kazanan/Katılan oranı ölçütüne göre en başarılı kurum olarak dikkati çeken SBF mezunlarının başarı oranı, kendisi dışındaki tüm öğretim kurumları mezunlarınınkinin 3 katı dolayındadır. Bu oran, en az başarılı kurum olan Eskişehir İ.T.İ.A. mezunlarınınkinin 5 katı kadardır.» (s. 45)

Bir kere böyle bir karşılaştırma yapmak için en azından sınavlara SBF'li kadar Eskişehir İ.T.İ. Akademisi mezununun katılması gerekirdi. Yarışma sınavlarına; en az başarılı olarak ilân edilen bir kurumun mezunlarınının 9 katından fazla bir sayıda mezunla katılan kurum, kendi mezunlarınının başarısını diğerinin 5 katı diye gösterirse, böyle bir sonuca ulaşmada en azından «mukayese mantığı» ile çelişilmiş olur.

Öte yandan araştırma kapsamına giren altı yıllık dönemde (1965-1970) SBF 1345 mezun vermiştir (s. 274). Bu dönemde memuriyet yarışma sınavına giren SBF mezunu sayısı ise 2465'dir. Aynı dönemde Eskişehir İ.T.İ. Akademisi 1334 mezun vermiş, memuriyet yarışma sınavına katılan Eskişehir İTİA mezunu sayısı 268 olmuştur. Devlet memurluğu sınavlarına katılma oranı; SBF için altı yıllık dönemdeki mezunlarınının hemen hemen **iki katı** olurken, bu kurumun karşısında en az başarılı kurum olarak tanıtılan Eskişehir İTİA için söz konusu dönemde mezunlarınının sadece 1/5'i olmuştur. Bu demektir ki, SBF'nin mezunlarına istihdam alanı

olarak seçtiği devlet kadroları, Eskişehir İTİA mezunları için hedef olan bir istihdam alanı değildir, **yan** bir görev alanıdır. Böyle bir durumda, asıl istihdam amacını devlet memurluğu kadrolarına yöneltmiş bir öğretim kurumunun, bunu kendisine asıl amaç edinmemiş diğer bir kurumla, aynı koşullar altında karşılaştırmaya çalışılmasının ne kadar geçerli sonuçlar vereceği son derece şüphelidir. Kaldı ki, altı yıllık dönemde mezunlarının 1/5'inin sınavlara katılıp, SBF'nin aynı dönemde verdiklerinin iki katı oranındaki mezunları yanında % 5.97'lik başarı payı elde eden Eskişehir İ.T.İ. Akademisinin bu durumuna ilişkin olarak araştırmanın bir yerinde aşağıdaki gerçeğin ifadesine de yer verilmek zorunda kalınmıştır :

«Sınavlarda derece alanlar toplamının o kurumdan tüm kazananlar sayısına oranı ise, kazananlar içinde üstün başarılı öğrencilerin çokluk ya da azlığının bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Bu bakımdan Eskişehir İTİA başta gelmektedir. Gerçekten de bu kurum mezunlarından başarı gösterenlerin % 62,50'si girdikleri sınavlarda derece almışlardır. Bu İTİA'dan sınav kazananların katılanlara oranı genel sıralamada dokuzuncu olduğu halde, kazananlar içinde derece alanlar oranının yüksekliği, bu kurum mezunları içinde üstün niteliklilerin nispeten daha güçlü oldukları biçiminde yorumlanabilir. Bu bakımdan sırada ikinciliği % 53,85 ile ODTÜ İdari İlimler Fakültesi almakta, onu İstanbul İTİA (% 47,45), SBF (% 37,39), İzmir İTİA (% 34,88), Ankara İTİA (% 25), İst. Üniv. İktisat Fakültesi (% 24,90), Ank. Üniv. Hukuk Fakültesi (% 24,39) ve İst. Üniv. Hukuk Fakültesi (% 23,53) izlemektedir.» (s. 79)

Bu konuda sonuç olarak belirtmek gerekirse, araştırmada amaçları, felsefesi, yapısı, öğrenci özellikleri, ders programları, mezun istihdam alanları, vb. SBF'den çok farklı olan İ.T.İ. Akademilerini onunla karşılaştırma çabası göstererek, böyle bir karşılaştırmada da herhalde iyi bir ölçüt olamayacak memuriyet yarışma sınavlarını temel alıp, SBF'yi başarılı, İTİA'ları başarısız diye ilân etmeyi ve bu arada İTİA'lar yönünden bazı peşin yargılara ulaşmayı araştırmanın ciddiyeti, bilimselliği ya da tarafsızlığı ile uzlaştırma olanağı bulunmamaktadır. Kanımızca araştırmada, SBF'lilerin sınav başarılarını, İTİA mezunlarının sınav başarısına ilişkin

spekülâtif yorumlarla yüksek gösterme çabasına girilmeyip, daha tarafsız bir tutum izlenebilseydi, o vakit geleceğin «güçlü Mülkiyesine» doğru gerçekten olumlu adımlar atılmış olurdu.

SONUÇ

Eserin, bir araştırmanın veri ve sonuçlarını kapsaması nedeniyle incelememizin de kitaptan çok araştırmaya yöneldiği dikkati çekmiş olmalıdır. Buraya kadar ortaya koymaya çalıştıklarımız, bir kitap incelemesinin yanı sıra, ilgili kişiler için çok aktüel bir konuda değişik bir bakış açısını getirme amacına dayanmaktadır. SBF'nin dışında kişiler olmamız bakımından araştırma bizler için de yararlı oldu. Amacımız, bu inceleme yazımızla konuyla ilgilenenlere kitabın daha da yararlı olmasını sağlamaktır.

Türk Yüksek Öğreniminde nicelik bakımından hatırı sayılır bir bölümün analizini yapmak, eksiklerini bulmak zor, fakat gerekli bir görevdir.

Burada hemen belirtmek yerinde olur ki, benzer konularda eğitim yaptığı kabul edilen yüksek öğretim kurumlarının kendi istihdam alanlarını planlamaları ve onlara yönelmeleri gerekliliği vardır. Bu gereklilik bir değil, bütün kurumlar için söz konusudur.

Aslında bir yüksek öğretim kurumunun başarısı herşeyden önce kurulduğu günden başlamak üzere geçirdiği gelişme evreleriyle ölçülmelidir. Bunun için de başarıya ilişkin dış ya da çevre etkilerinin olumlu sonuçlarıyla yetinilmeyip, **içe bakış** yoluyla, daha çok bir **öz eleştiriye** gitme zorunluluğu çıkmaktadır. Böyle bir eleştiriden pek kanış verici sonuçlar alınamıyorsa, söz konusu öğretim kurumunun farklı koşullarda çalışan başka kurumların durumu yanında kendini başarılı görmesi, kanımızca gelecekte daha ileri noktalara ulaşmasını engelleyici bir tutum olabilir. Bu bakımdan «Daha İyi Bir Kamu Hizmeti İçin» niteliğinde bundan böyle yapılacak araştırmaların daha gelişmiş türlerinin ortaya konmasında yardımcı olacak bir inceleme ve eleştiri görevini pek azıyla bile olsa yerine getirmiş bulunuyorsak, bundan ayrı bir kıvanç duyacağımızı özellikle belirtmek isteriz.